

Bobowski, Kazimierz

"<Nowiny Raciborskie> w latach 1889-1904 : szkic monograficzny", Joachim Glensk, Katowice 1970 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 10/3, 426-427

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Na podstawie zamieszczonych w publikacji materiałów wydawcy udało się znakomicie ukazać radykalizm poglądów pisarki, które zawierają wiele składników socjalistycznej krytyki ustroju kapitalistycznego. W świetle tych materiałów ukazuje się rola poetki w obronie demokratycznych ideałów społecznych i swobody przekonań.

Praca Baculewskiego jest opatrzona notami i informacjami, które wyjaśniają czytelnikowi wiele niejasnych zagadnień w tekście. Obszerny wstęp, zawierający szereg koniecznych komentarzy, jest wartościowym wprowadzeniem do lektury książki.

Poczynione wyżej uwagi krytyczne i zastrzeżenia nie podważają starannej pracy edytorskiej Baculewskiego ani nie osłabiają naukowej wartości jego publikacji. Książka stanowi jedną z poważniejszych pozycji naszej literatury dotyczącej dziejów publicystyki polskiej.

Zenon Kmieciak

III

Joachim G l e n s k, *„Nowiny Raciborskie” w latach 1889—1904. Szkic monograficzny*, Katowice 1970, Wydawnictwo „Śląsk”, ss. 349.

Dobrze się stało, że ta ciekawie napisana książka ukazała się w jubileuszowym roku 25-lecia powrotu Śląska oraz innych ziem północnych i zachodnich do Macierzy. Gruntowna znajomość mechanizmu odradzania się świadomości narodowej ludu śląskiego w XIX i XX w. umożliwia właściwe rozumienie procesów integracyjnych i wielkich przemian społecznych zachodzących na ziemiach śląskich w okresie Polski Ludowej.

Czasopiśmiennictwo polskie w latach niewoli narodu polskiego było najbardziej masowym i skutecznym instrumentem budzenia polskości i inspirowania ruchu wyzwolenieckiego. Rozwój prasy polskiej w zaborze pruskim w drugiej połowie XIX i na początku XX w. przebiegał w warunkach nadzwyczaj trudnych, bowiem była to epoka niezwykle intensywnie prowadzonej germanizacji. Jej wolność krępowały liczne zarządzenia państwowe, wysokie opłaty skarbowe stosowane wobec pism wykraczających poza ramy czysto informacyjne, szykanowanie redaktorów, wydawców itd.

Autor na podstawie dość licznych źródeł (egzemplarzy pism prasowych, archiwaliów, materiału wspomnieniowo-pamiętnikarskiego itp.) zaprezentował 16-letnie dzieje ludowego pisma śląskiego — „Nowin Raciborskich” (1889—1904; ukazywało się do 1921 r.), które razem z „Gazetą Opolską” (ukazywała się w latach 1890—1923) odegrały wiodącą rolę

w ośrodkach ruchu polskiego na Górnym Śląsku od końca lat osiemdziesiątych XIX w. Od radykalizmu polityczno-społecznego i żywego inspirowania walki narodowej odstąpiły te pisma właściwie dopiero przed I wojną światową. „Nowiny Raciborskie” zostały bowiem wraz z wieloma innymi periodykami śląskimi wchłonięte na początku XX w. przez koncern prasowy Napieralskiego, który pod względem ideowym nadał całej swojej prasie profil pism ugodowych, reprezentujących politykę partii centrowej.

Omawiana praca jest pierwszym monograficznym opracowaniem czołowego pisma śląskiego. Trudno jednak zgodzić się z uwagą zawartą w przedmowie książki J. Glenska, że poza nią brak jest dotąd innych monograficznych ujęć periodyków śląskich. A przecież taki charakter ma, przynajmniej w części, nie cytowana przez Autora praca I. Homoli „Tygodnik Cieszyński” i „Gwiazdka Cieszyńska” pod redakcją Pawła Stalmacha 1848—1887 (wydana w 1968 r. w Katowicach)¹.

J. Glensk nie ograniczył się tylko do przedstawienia informacji odnośnie do treści pisma, ale zamieścił również sporo danych na temat bardziej znanych i zasłużonych osób, twórców „Nowin Raciborskich”, warunków ich pracy redakcyjnej i pozaredakcyjnej działalności na rzecz umacniania polskości na ziemi śląskiej. O wiele mniejszą uwagę skupił na innych elementach prasoznawczych (np. szata i układ graficzny, szeroko pojęta technika pracy redakcyjnej), co częściowo usprawiedliwia zazwyczaj uboga dokumentacja źródłowa dla oświetlania tego typu zagadnień. W pewnym stopniu jest to również wynikiem nieuwzględnienia teoretycznych prac z zakresu prasoznawstwa, wytyczających kierunki badań historyczno-prasowych. Zaletą książki jest fakt ukazania pozycji politycznej czołowego pisma ludowego śląskiego na tle ogólnopolskiej prasy ludowej. Zdziwiałoby tylko, że Autor w tej części pracy nie wspomniał w ogóle o „Gazecie Grudziądzkiej” (założonej w 1894 r. przez znanego działacza ludowego Witolda Kulerskiego), która zyskała wielki autorytet wśród polskich mas ludowych na terenie całego byłego zaboru pruskiego, a nawet poza jego granicami (tuż przed 1914 r. osiągnęła ona rekordową na owe czasy liczbę 130 000 abonentów), za to, że śmiało broniła do wybuchu I wojny światowej praw ludu polskiego.

Kazimierz Bobowski

¹ Zob. recenzję M. Tyrowicza w „Roczniku Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, 1970, t. IX, z. 1, s. 149—155.